

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО-ЖИРОВОГО КОМПЛЕКСУ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF DEVELOPMENT MANAGEMENT OF OIL AND FAT COMPLEX ENTERPRISES

УДК 658.5(334.78)

<https://doi.org/10.32843/bses.63-13>**Казанджі А.В.**к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний
університет**Найда І.С.**к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний
університет**Левіна-Костюк М.О.**к.е.н., асистент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний
університет**Kazandzhi Alona**

Odesa State Agrarian University

Naida Iryna

Odesa State Agrarian University

Levina-Kostiuk Mariya

Odesa State Agrarian University

У статті визначено сутність організаційно-економічного механізму. Сформовано основні завдання організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємств олійно-жирового комплексу на загальнонаціональному, регіональному рівнях, а також на рівні окремого господарюючого суб'єкта. Доведено, що потреба у формуванні організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємств олійно-жирового комплексу зумовлена неузгодженістю міжгалузевих зв'язків на всіх стадіях олійно-продуктового ланцюга. Проаналізовано динаміку обсягів виробництва основних олійних культур в Україні. Запропоновано та обґрунтовано доцільність створення регіонального кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії в Одеській області, під яким розуміється добровільне об'єднання підприємств та інших організаційних структур в межах олійно-жирової галузі, які ведуть спільну діяльність із виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії. Розроблено структуру управління кластером із виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, олійно-жировий комплекс, кластер, органічна олія.

В статье определена сущность организационно-экономического механизма.

Сформированы основные задания организационно-экономического механизма управления предприятий масло-жирового комплекса на общенациональном, региональном уровнях, а также на уровне предприятия. Доказано, что потребность в формировании организационно-экономического механизма управления развитием предприятий масло-жирового комплекса предопределена несогласованностью межотраслевых связей на всех стадиях масло-продуктовой цепи. Проанализирована динамика объемов производства основных масличных культур в Украине. Предложена и обоснована целесообразность создания регионального кластера по производству органического высокоолеинового подсолнечного масла в Одесской области, под которым понимается добровольное объединение предприятий и других организационных структур в пределах масло-жировой отрасли, ведущих совместную деятельность по производству органического высокоолеинового подсолнечного масла. Разработана структура управления кластером по производству органического высокоолеинового подсолнечного масла.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, маслично-жировой комплекс, кластер, органическое масло.

In the article is defined the essence of the organizational and economic mechanism. The main tasks of the organizational and economic mechanism of managing of the development of enterprises of the oil and fat complex at the national and regional levels, as well as at the level of a separate business entity are formed. It is proved that the need for the formation of organizational and economic mechanism of managing of the development of enterprises of the oil and fat complex is due to the disagreed of cross-sectoral links at all stages of the oil and product chain. It is determined that the organizational and economic mechanism of managing of the development of oil and fat complexes is a totality of organizational forms, administrative, economic and socio-psychological methods and management tools through which are done the regulation of organizational, technological and socio-economic relation for the purpose of realize the interests of subjects of these relations. The dynamics of the volume of production of major oilseeds in Ukraine is analyzed. Proposed and justified the feasibility of establishing a regional cluster of production of the organic high-oleic sunflower oil in the Odessa region, by which is meant as a voluntary association of companies and other organizational structures within the oil and fat industry that leading joint activities for the production of organic high oleic sunflower oil. Specificity of functioning of regional cluster from the production of organic high-olein sunflower-seed oil consists in that with satisfaction of economic interests of one participant efficiency of activity rises all other, and as a synergistic effect is development in Ukraine of market of organic products. The management structure of the cluster for the production of organic high-oleic sunflower oil has been developed. It is determined that the main task of the cluster is to balance the economic relations of its members, which provides the maximum value of effect indicators and efficiency. It is proved that the common interest for the cluster members should be the production and the sale of the organic high-oleic sunflower oil in order to obtain a high level of profit.

Key words: organizational and economic mechanism, oil and fat complex, cluster, organic oil.

Постановка проблеми. Функціонування підприємств олійно-жирового комплексу в умовах ринкової економіки, необхідність узгодження економічних інтересів його суб'єктів у сферах виробництва, розподілу, обміну та споживання олійно-жирових продуктів актуалізують важливість формування ефективного організаційно-економічного механізму управління розвитком соціально-економічних відносин між ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних і методологічних проблем формування організаційно-економічного механізму господарювання аграрних підприємств присвячено значну кількість праць учених-економістів, серед

яких – А.О. Заїнчковський, Т.В. Швед, Л.М. Благодир, Ю.І. Головня, В.І. Чорнодон та ін. Водночас необхідність збалансування економічних відносин між підприємствами в ланцюгу «виробництво – переробка – зберігання – реалізація олійно-жирової продукції» вимагає надійного наукового забезпечення удосконалення організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємств олійно-жирового комплексу з метою отримання економічного, соціального та екологічного ефекту від використання можливостей ведення бізнесу, що потребує подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та

розроблення практичних рекомендацій з удосконалення організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємств олійно-жирового комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Обґрунтування організаційно-економічного механізму вимагає визначення його сутності. У сучасному світі цей термін тлумачиться по-різному залежно від сфери його застосування. В економічній науці категорія «механізм» розглядається як сукупність процесів, прийомів, методів та підходів, за допомогою яких відбувається рух усієї системи і здійснюється досягнення певної мети [1, с. 25].

Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств олійно-жирового комплексу розуміється нами як сукупність організаційних форм, адміністративних, економічних та соціально-психологічних методів та інструментів управління, за допомогою яких здійснюється регулювання соціально-економічних відносин із метою реалізації інтересів суб'єктів цих відносин та підвищення економічної ефективності діяльності на основі тісного взаємовигідного співробітництва. При цьому основними завданнями є: побудова високопродуктивних ланцюгів із виробництва, переробки, зберігання, товароруку та реалізації олійно-жирової продукції; вирішення соціально-економічних суперечностей; забезпечення стійкого економічного зростання кожного господарюючого суб'єкта; стимулювання інноваційної діяльності; мотивація до ведення соціально-відповідального бізнесу.

Об'єктом організаційно-економічного механізму управління розвитком соціально-економічних відносин в олійно-жировому комплексі є сукупність організаційно-технологічних та соціально-економічних відносин, що формуються у процесі виробничо-господарської діяльності між суб'єктами, які мають різновекторні власні економічні можливості, інтереси та мотиви діяльності. Функціонування даного механізму спрямоване на забезпечення реалізації приватних економічних інтересів підприємств із виробництва, переробки та продажу олійно-жирових продуктів та їх узгодженість із загальносуспільними інтересами. Це досягається на основі усунення конфліктів інтересів, координації діяльності на взаємовигідних засадах у рамках різних організаційних форм об'єднань підприємств, удосконалення важелів державно-регуляторного впливу на ринкову поведінку підприємств, приведення їх внутрішнього менеджменту у відповідність до сучасних теоретичних управлінських концепцій та умов зовнішнього середовища.

Організаційно-економічний механізм управління розвитком соціально-економічних відносин підприємств олійно-жирового комплексу є складною системою, що розгортається на загальнонаціональному, регіональному рівнях, а також та рівні окремого господарюючого суб'єкту.

Дієвість даного механізму на державному рівні значною мірою визначається ефективністю державної підтримки, що має забезпечити сприятливі організаційні та економічні умови для ведення бізнесу в галузі, за допомогою таких інструментів: розроблення стратегії розвитку галузі, інформаційне забезпечення товаровиробників, фінансово-кредитний механізм стимулювання виробництва олійно-жирової продукції, виважена експортно-імпортна політика, формування й реалізація державних цільових програм, які забезпечують розвиток галузі. Застосування конкретних інструментів реалізації даного механізму визначаються чіткими завданнями:

- створення рівних економічних умов для реалізації соціально-економічного потенціалу кожного підприємства;
- забезпечення сприятливого підприємницького клімату в країні;
- стимулювання підприємців щодо здійснення інноваційної діяльності;
- ефективна інформаційна політика;
- фінансово-кредитна підтримка;
- виважена зовнішньоекономічна політика.

Регіональний рівень передбачає формування сприятливого бізнес-середовища, а також стимулювання до співпраці приватного бізнесу, влади та громадських організацій. Стратегічними завданнями регіонального рівня є:

- розроблення та впровадження регіональних програм розвитку олійно-жирового комплексу;
- формування ринкової інфраструктури зберігання та збуту олійно-жирової продукції;
- формування регіональних фондів підтримки інновацій;
- міжнародне співробітництво у сфері регіональної політики;
- узгодження дій державних, громадських організацій та приватних підприємств;
- створення рівних умов доступу агропромислових товаровиробників до продовольчих ринків;
- формування агропромислових кластерів як ефективної форми економічної інтеграції.

На рівні окремого господарюючого суб'єкта функціонування організаційно-економічного механізму забезпечується застосуванням заходів організаційно-управлінського характеру, до яких належать:

- визначення стратегічних цілей та перспектив діяльності;
- система соціально-трудова відносин на підприємстві;
- маркетингове забезпечення діяльності;
- інвестиційно-інноваційна діяльність.

Результатом функціонування даного механізму має бути досягнення рівноцінного обміну продукцією між усіма суб'єктами, що формують олійно-жировий комплекс, на всіх етапах виробництва кінцевої продукції, що дасть можливість кожному

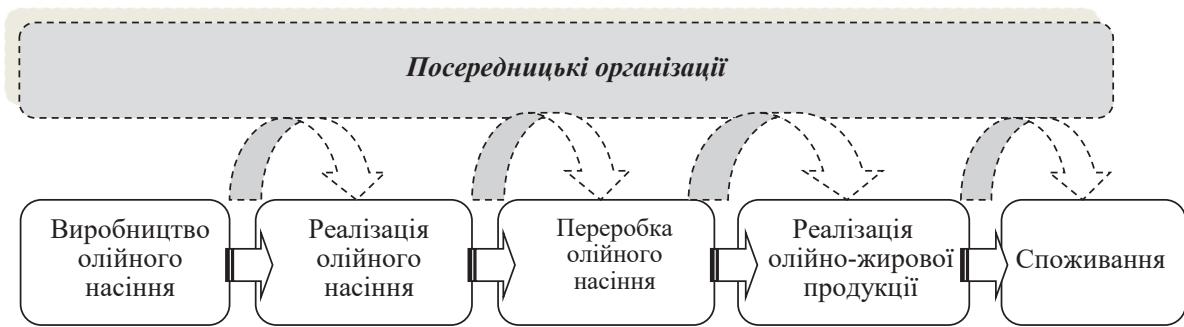

Рис. 1. Олійно-продуктовий ланцюг

Джерело: власна розробка

господарюючому суб'єкту ефективно здійснювати свою виробничо-господарську діяльність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Дослідження свідчать, що потреба у формуванні організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємств олійно-жирового комплексу зумовлена неузгодженістю міжгалузевих зав'язків на всіх стадіях олійно-продуктового ланцюга (рис. 1).

За щорічного збільшення обсягу виробництва олійного насіння (табл. 1) має місце тенденція до зменшення частки його реалізації напряму олійно-добувним підприємствам.

За статистичними даними 2015–2019 рр., частка насіння соняшнику, що реалізовувалася за прямими каналами переробним підприємствам, становила в середньому 6,3%, сої – 5,3%, а ріпаку – 4%. Водночас збільшуються обсяги продажу сільськогосподарськими підприємствами олійної сировини «іншим господарюючим суб'єктам», тобто посередницьким організаціям. У 2015–2019 рр. частка цього каналу в натуральних обсягах збуту олійного насіння перевищила 95% [2]. Таким чином, основний обсяг виробленого олійного насіння надходить до посередницьких організацій, які контролюють практично весь внутрішній ринок та є основними експортерами.

Посередницькі організації пронизують усі етапи реалізації продукції в олійно-продуктовому ланцюгу (рис. 1). Продаж олійної сировини вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами посередницьким структурам зумовлений біль-

шою мірою відсутністю належних умов для зберігання олійного насіння та недосконалістю системи контролю над його якістю, яку можна обійти, реалізуючи продукцію посередникам [3; 4].

Зважаючи на соціальну значимість олійно-жирового комплексу, формування організаційно-економічного механізму управління розвитком його підприємств має стратегічне значення для України. Специфічність такого механізму полягає у тому, що він поєднує процеси ринкового саморегулювання та інструменти державного впливу.

Світова практика свідчить, що перспективною організаційною формою, у рамках якої досягається збалансований розвиток економічних відносин підприємств та узгодження приватних і загальносуспільних економічних інтересів, є розвиток кластерних об'єднань на основі спеціалізації, концентрації та інтенсифікації виробництва.

Основна ідея кластера полягає в об'єднанні споріднених підприємств, науково-дослідних та навчальних закладів, торговельних структур та державних установ для забезпечення виробництва та реалізації продукції. При цьому підприємства – учасники кластера є економічно самостійними та отримують переваги від узгодження дій, які спрямовані на задоволення економічного інтересу кожного учасника [5; 6]. Особливістю кластерної моделі організації виробництва є зосередження уваги не на окремих учасниках, які його формують, а на зв'язках між ними, що проявляються у плідній взаємодії науки, бізнесу і влади та створюють синергійний ефект.

Таблиця 1

Обсяги виробництва продукції основних олійних культур в Україні, тис т

Культури	Роки					2019 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Соняшник	11181,1	13626,9	12235,5	14165,2	15254,1	136,4
Соя	3930,6	4277	3899,4	4460,8	3698,7	94,1
Ріпак	1737,6	1153,9	2194,8	2750,6	3280,3	188,8
Інші	112,2	134,6	81,7	80,2	74,3	66,2
Всього	16961,5	19192,4	18411,4	21456,8	22307,4	131,5

Джерело: складено за [2]

Пропонуємо створення регіонального кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії в Одеській області. Регіональний кластер із виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії – це добровільне об'єднання підприємств та інших організаційних структур у межах олійно-жирової галузі, які ведуть спільну діяльність із виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії.

Органічна високоолеїнова соняшникова олія – це олія, що виготовлена в результаті сертифікованого виробництва з дотриманням екологічних стандартів на всіх етапах її виробництва – від вирощування насіння соняшнику до виробництва олії та продуктів її переробки, їх зберігання та реалізації. Зокрема, вирощування органічного високоолеїнового соняшникового насіння передбачає використання органічного посадкового високоолеїнового соняшникового насіння та заборону застосування пестицидів, хімічних добрив та регуляторів зростання. Під час переробки насіння застосовуються технології, які максимально зберігають поживні речовини (відмова від ароматизаторів, барвників тощо). Для пакування олії використовуються матеріали з натуральної сировини [7].

Високоолеїнове соняшникове насіння – це насіння з вмістом олеїнової кислоти (Омега-3) в олії більше 85% та низьким вмістом лінолевої кислоти (Омега-6) [8]. Олія, вироблена з таких сортів соняшнику, може конкурувати навіть з оливковою, яка вважається дієтичною і корисною для здоров'я завдяки високому вмісту олеїнової кислоти (не менше 70%), що є природним натуральним антиоксидантом.

Експерти ринку олійних культур прогнозують щорічне зростання споживання високоолеїнових олій у світі на рівні 6,5% [8]. А поштовхом для розвитку даного сегменту олійного ринку став тренд здорового харчування у світі і, як наслідок, попит на олію високої якості, яка є максимально корисною для організму людини та значно дешевшою порівняно з оливковою олією, що має аналогічні якісні характеристики.

Зростаючий світовий попит на цей вид олії є сприятливим чинником для розвитку олійно-жирового комплексу України, оскільки вона має природні та земельні ресурси для нарощування посівів соняшнику саме високоолеїнових сортів, тоді як площі для розширення насаджень оливкових дерев в інших країнах обмежені внаслідок природно-кліматичних умов.

Виробництво органічної продукції є одним із найбільш прибуткових та інвестиційно привабливих видів аграрного бізнесу в Україні. За інформацією Американської комерційної служби, середня окупність інвестицій у вітчизняне органічне землеробство становить близько 300% [9]. Прибутковість такого виду агробізнесу пояснюється

вищими цінами реалізації продукції. Різниця у вартості органічної продукції та продукції, виробленої за звичайною технологією, сягає 60%.

Одеська область має всі необхідні умови для створення кластера в олійно-жировому комплексі. В області сконцентровано велику кількість аграрних підприємств, які вирощують насіння соняшнику, є олійно-добувні підприємства, науково-дослідні та освітні заклади, банківські установи та підприємства сервісного обслуговування.

Щорічно аграрними підприємствами Одеської області вирощуються понад 100 тис т насіння соняшнику. Одним із лідерів за валовими зборами насіння соняшнику в області є Березівський район, територія якого відноситься до зони Південного Степу, що є найбільш сприятливою для вирощування високоолеїнового соняшнику, оскільки саме у цій зоні в період дозрівання температурний режим становить близько 22°C, що необхідно для накопичення олеїнової кислоти [2]. На території району функціонують сільськогосподарські підприємства, які займаються вирощуванням соняшникового насіння. Одеська область забезпечена навчальними та науково-дослідними установами, які можуть бути членами кластера. Область має вихід до моря через морські порти (м. Одеса, м. Южний), що сприятиме експортній діяльності. Таким чином, необхідні передумови для створення кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії в Березівському районі Одеської області наявні. Суб'єктний склад кластера наведено на рис. 2.

Згідно зі ст. 120 Господарського кодексу [10], організаційно-правовими формами підприємств є асоціації та консорціуми. У ст. 1 ЗУ «Про громадські об'єднання» [11] передбачено громадські організації та громадські спілки, відмінність між якими полягає у тому, що засновниками громадських організацій можуть бути фізичні особи, а засновниками громадських спілок – юридичні. З огляду на те, що ініціаторами кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії є підприємства – юридичні особи, нами обґрунтовується доцільність реєстрації кластера як громадської спілки без статусу юридичної особи. Така організаційно-правова форма має право отримати статус неприбуткової, що не вимагає значних адміністративних витрат, а також є вже апробованою для юридичного оформлення агрокластерів в Одеській області. Процедура утворення громадської спілки включає проведення установчих зборів, затвердження статуту, обрання керівних органів та реєстрацію.

Функціонування кластера вимагає координації діяльності його учасників та розподілу відповідальності між ними [12], що передбачає створення загальних зборів учасників як найвищого органу управління кластером (рис. 3), до складу яких мають входити керівники всіх підприємств-учас-

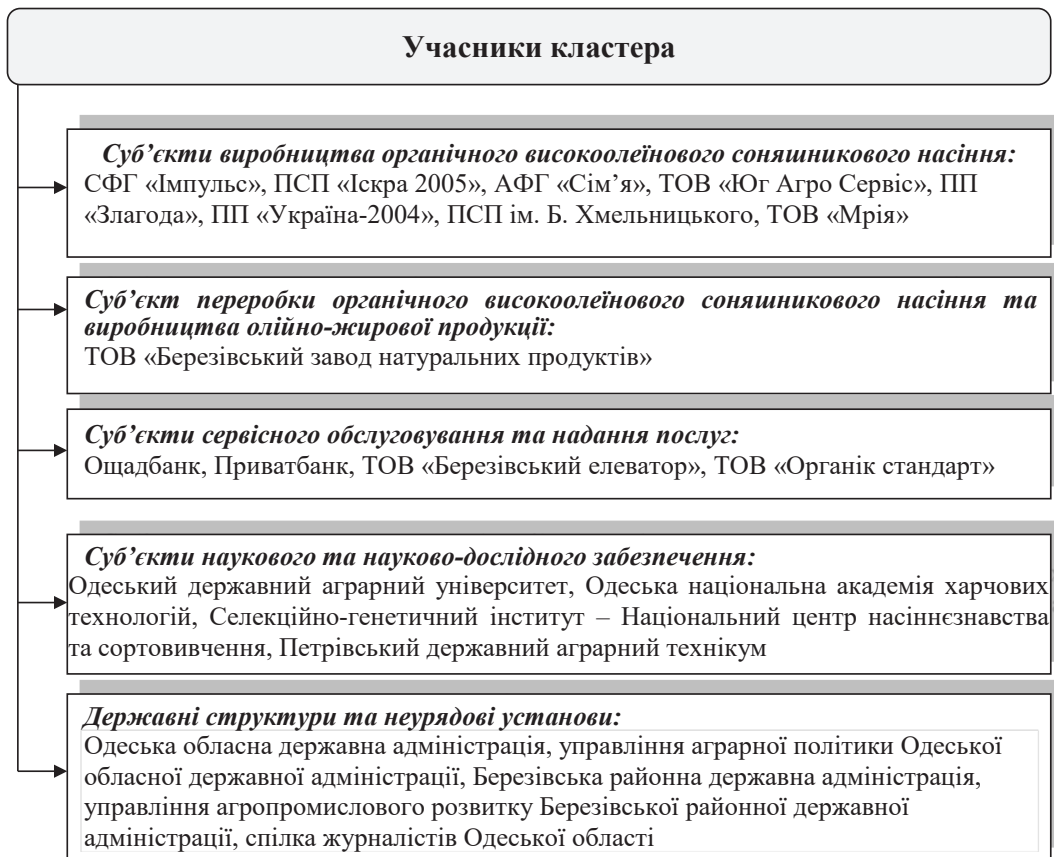

Рис. 2. Суб'єктний склад регіонального кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії в Березівському районі Одеської області

Джерело: власна розробка

ників, що дасть змогу врахувати інтереси кожного з представників. Основними завданнями загальних зборів учасників будуть: формування напрямів розвитку кластера, моніторинг і координація діяльності кластера, внесення пропозицій щодо вдосконалення механізму стимулювання та санкціонування суб'єктів кластера, вирішення суперечностей між учасниками тощо.

При цьому секретаріат має забезпечувати контроль дотримання учасниками кластера умов

договорів, організацію засідань, ведення протоколів засідання й інших заходів загальних зборів та інформування про це учасників тощо.

Робоча група з виробництва високоолеїнового соняшнику та його переробки має контролювати технологічні процеси виробництва та переробки високоолеїнового соняшнику в підприємствах – учасниках кластерного об'єднання.

Робоча група з маркетингу та зовнішньоекономічної діяльності відповідатиме за товарну, цінову,

Рис. 3. Структура управління кластером із виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії

Джерело: власна розробка

розподільчу та комунікаційну політику у сфері виробництва і продажу органічної високоолеїнової соняшникової олії як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Робоча група з консалтингу в рамках своїх повноважень має здійснювати наукову, юридичну, фінансову підтримку, інформаційне та програмне забезпечення. Спеціалісти групи мають інформувати учасників кластера про новітні технології виробництва та зберігання органічного високоолеїнового олійного насіння та олії й надавати консультації щодо їх впровадження на підприємствах.

Працівники секретаріату, робочої групи з маркетингу і зовнішньоекономічної діяльності будуть за основною посадою співробітниками переробного підприємства як кластероутворюючого підприємства. У робочу групу з виробництва високоолеїнового соняшнику та його переробки, а також в групу консалтингу будуть входити переважно науковці Одеського державного аграрного університету, Одеської національної академії харчових технологій, Селекційно-генетичного інституту – Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення, Петрівського державного аграрного технікуму, спеціалісти сільськогосподарських підприємств, а також органів державного управління та місцевого самоврядування, фінансових та інших інститутів кластера. Оплата їхньої праці здійснюватиметься на підставі договору із зацікавленими особами – учасниками кластера та тарифів за надані послуги.

Специфічність функціонування регіонального кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії полягає у тому, що із задоволенням економічних інтересів одного учасника підвищується ефективність діяльності всіх інших і, як синергійний ефект, розвиток в Україні ринку органічної продукції.

Основними принципами функціонування регіонального кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії при цьому мають бути:

- наявність економічного інтересу щодо спільної діяльності – учасники кластера мають бути зацікавлені у його функціонуванні;
- взаємозв'язок інтересів – інтереси учасників кластера мають бути взаємопов'язані;
- збереження конкурентного середовища – конкурентна боротьба між учасниками кластера є стимулом до вдосконалення господарської діяльності;
- інноваційність – кожен учасник кластера повинен здійснювати інноваційну діяльність, що пояснюється співпрацею з науково-дослідними установами;
- цілісність – учасники кластера мають тісно співпрацювати, обмінюючись досвідом та ідеями;
- солідарність – учасники кластера мають поділяти ризики та вигоди від співпраці;

– соціальна відповідальність – учасників кластера мають проводити свою господарську діяльність, урахувавши етичні норми ведення бізнесу та загальносуспільні інтереси;

– екологічна безпека – функціонування суб'єктів кластера не повинно наносити шкоди навколишньому середовищу, а створювати умови для виробництва органічної продукції.

Основне завдання кластера полягає у збалансуванні економічних відносин його учасників, що забезпечує максимальне значення показників ефекту й ефективності. Спільним інтересом для учасників кластера має стати виробництво і реалізація органічної високоолеїнової соняшникової олії з метою отримання високого рівня прибутку, який повинен справедливо розподілятися між усіма учасниками ланцюга, що зробили свій внесок у виробництво цієї продукції.

Передбачається договірна форма економічних взаємовідносин виробників та переробника високоолеїнового соняшникового насіння. Предметом договору при цьому є зобов'язання учасників щодо виробництва насіння соняшнику, його переробки, виробництва олії та її реалізації.

Взаємодія учасників кластера відбувається за допомогою обміну продукцією, послугами, інформацією та технологіями. Договір визначає порядок взаємодії учасників кластерного формування, у процесі чого формуються організаційно-управлінські, виробничо-технологічні та фінансово-економічні взаємовідносини. При цьому організаційно-управлінські відносини проявляються під час формування складу учасників, утворення координаційної ради та вибору її членів, визначення основних принципів діяльності учасників тощо. Виробничо-технологічні взаємовідносини учасників виникають під час обміну результатами діяльності, реалізації продукції тощо. Фінансово-економічні взаємовідносини формуються у процесі встановлення розрахункових цін усередині кластера, а також використання цінових надбавок та зниження цін.

Фінансовими результатами виробничо-господарської діяльності кожного з учасників кластера є дохід та прибуток, який формується на етапі реалізації виробленої продукції та повинен розподілятися між учасниками на основі ринкових механізмів. Учасники кластера ведуть взаєморозрахунок за реальними ринковими цінами виходячи з економічної доцільності. Таким чином, кожен учасник несе відповідальність за якість своєї продукції. Це забезпечує реальне досягнення економічних інтересів безпосередніх товаровиробників. При цьому можливі цінові надбавки за якість поставленої продукції. В основу цінових надбавок для виробників органічного високоолеїнового соняшникового насіння має бути покладений показник вмісту олеїнової кислоти в олії понад 85% (необхідна кіль-

кість). Так, за умови вмісту олеїнової кислоти в олії понад 85% цінова надбавка може становити 3–6% вартості насіння. Своєю чергою, зниження закупівельних цін може застосовуватися у разі кількості в насінні олеїнової кислоти менше 85%.

Даний механізм ціноутворення має бути зафіксованим у статуті спілки (кластера), що дасть змогу задовольнити економічні інтереси кожного учасника. Із метою уникнення осідання основної частки прибутку на переробному підприємстві пропонується здійснювати щорічний аналіз рівня окупності витрат та його обговорення на засіданнях загальних зборів із подальшим корегуванням договірних зобов'язань для всіх учасників кластера.

Висновки з проведеного дослідження. Кластер із виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії має стати інноваційно-інтегрованою структурою, що стане каталізатором розвитку органічного олійно-жирового виробництва з високою доданою вартістю на території Одеської області. Формування, функціонування та розвиток запропонованого кластерного об'єднання повинні передбачатися у програмах розвитку Одеської області, які мають бути спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку кластера, враховуючи економічні та соціальні умови регіону. Реалізація економічного потенціалу підприємств – учасників регіонального кластера з виробництва органічної високоолеїнової соняшникової олії є одним з основних його завдань, що можливо за умови оптимізації структури виробництва та раціоналізації використання наявних ресурсів.

Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на дослідження та вдосконалення механізмів, які регулюватимуть процес створення і функціонування кластерних об'єднань.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати : монографія / Д.П. Богиця та ін. Київ : Ін-т економіки НАН України, 2001. 312 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Благодир Л.М. Сучасний стан та тенденції розвитку олійнодобувної промисловості України. *Агроінком*. 2007. № 9–10. С. 29–32.
4. Заїнчковський А.О., Швед Т.В. Сучасний стан вітчизняних підприємств олійно-жирової галузі в Україні. *Економіка і регіон*. 2014. № 3. С. 67–71.
5. Головня Ю.І. Формування агропромислових кластерів як фактор інноваційного розвитку в посткризових умовах. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_6 (дата звернення: 25.03.2021).
6. Чернодон В.І. Кластерна організація розвитку агропромислового виробництва. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. Вип. 1(4). Т. 2. С. 337–341.

7. Шкуратов О.І., Чудовська В.А., Вдовиченко А.В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку : монографія. Київ : Діа, 2015. 248 с.

8. Аграрне інформаційне агентство «Агравері» : офіційний сайт. URL: <http://agravery.com> (дата звернення: 25.03.2021).

9. Комерційна служба Посольства США в Україні : офіційний вебсайт. URL: <https://ua.usembassy.gov> (дата звернення: 25.03.2021).

10. Господарський Кодекс України № 436-IV від 16 січня 2003 р. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-1> (дата звернення: 25.03.2021).

11. Про громадські об'єднання : Закон України у редакції від 22.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 25.03.2021).

12. Некрасова Л.А., Попенко С.О. Формування кластеру як напрямку інноваційного розвитку економіки. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 2(12). С. 132–138. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2014/No2/132-138.pdf> (дата звернення: 25.03.2021).

13. Організаційно-економічні напрями розвитку підприємств олійно-жирової галузі України : монографія / А.В. Казанджі та ін. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 232 с.

REFERENCES:

1. Bohynia D.P. (2001) Sotsialno-ekonomichniy mekhanizm rehulivannia rynku pratsi ta zarobitnoi platy [Socio-economic mechanism of adjusting of labour-market and salary]. Kyiv: In-t ekonomiky NAN Ukrainy. (in Ukrainian)
2. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Blahodyr L.M. (2007) Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku oliinodobuvnoi promyslovosti Ukrainy [Modern state and progress of oіlіnodobuvnoi industry of Ukraine trends]. *Ahroinkom*, no. 9-10, pp. 29–32.
4. Zainchkovskiy A.O., Shved T.V. (2014) Suchasnyi stan vitchyznianskykh pidpriemstv oliino-zhyrovoi haluzi v Ukraini [Forming of agroindustrial clusters as factor of innovative development is in post-crisis terms]. *Ekonomika i rehion*, no. 3, pp. 67–71.
5. Holovnia Yu.I. (2013) Formuvannia ahropromyslovykh klasteriv yak faktor innovatsiynoho rozvytku v postkryzovykh umovakh [Forming of agroindustrial clusters as factor of innovative development is in post-crisis terms]. *Efektivna ekonomika*, no. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_6 (accessed 25 March 2021).
6. Chornodon V.I. (2012) Klasterna orhanizatsiia rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva [Cluster organization of development of agroindustrial production]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahranoi akademii*, no. 1(4), vol. 2, pp. 337–341.
7. Shkuratov O.I., Chudovska V.A., Vdovychenko A.V. (2015) Orhanichne silske hospodarstvo: ekolooho-ekonomichni imperatyvy rozvytku: monohrafiia [Organic agriculture: ekologi-economics imperatives of development]. Kyiv: TOV «Dia». (in Ukrainian)
8. Ahrarne informatsiine ahentstvo «Ahraveri»: ofitsiyniy sait. URL: <http://agravery.com> (accessed 25 March 2021).

9. Komertsiiina sluzhba Posolstva SShA v Ukraini. URL: <https://ua.usembassy.gov> (accessed 25 March 2021).

10. Hospodarskyi Kodeks Ukrainy № 436-IV vid 16 sichnia 2003 r. Baza danykh Zakonodavstvo Ukrainy / VR Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-1> (accessed 25 March 2021).

11. Pro hromadski obiednannia: Zakon Ukrainy u redaktsii vid 22.07.2018 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (accessed 25 March 2021).

12. Nekrasova L.A., Popenko S.O. (2014) Formuvannia klasteru, yak napriamku innovatsiinoho rozvytku

ekonomiky [Forming to the cluster, as to direction of innovative development of economy]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 2(12), pp. 132–138. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2014/No2/132-138.pdf> (accessed 25 March 2021).

13. Kazandzhi A.V., Zapsha H.M., Sakhatskyi M.P., Hordiichuk Ye.H. (2020) Orhanizatsiino-ekonomichni napriamy rozvytku pidpriemstv oliino-zhyrovoi haluzi Ukrainy [Organizationally-economic directions of development of enterprises of oily-fatty industry of Ukraine]. Odesa: FOP Bondarenko M.O. (in Ukrainian)